

S.

Z dziejów Gabinetu Historii Naturalnej Paryskiego Ogrodu Botanicznego

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 309-310

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

chy. Badania te miały cele nie tyle naukowe, co religijne — wykazanie elementu finalistycznego w najmniejszych cząstkach natury, trzeba jednak zważyć nacisk, jaki wywierała wówczas tradycja teologiczna, a niedawny przykład potępienia Galileusza działał ostrzegawczo. Do artykułu dołączony jest tekst *Oka muchy* i *frontispice* tego dziełka. Autorka podaje dane biograficzne Odierny, pełną bibliografię jego prac i stara się wykazać znaczenie jego badań mikroskopowych, dotychczas pomijanych w historii tej dziedziny nauki.

Tematem artykułu R. A. Horne'a jest Plato i powstanie nastrojów antynaukowych. Autor ocenia negatywnie rolę Platona, podkreślając, że jego filozofia przyniosła ogromne szkody rozwojowi nauki. Prace Platona odzwierciedlają bowiem powszechną u Ateńczyków reakcję skierowaną przeciw filozofii materialistycznej. Wywodziła się ona z ich nieufności do „obcej“ nauki jońskiej, z pogardy do pracy fizycznej i z bigoterii. Reakcję tę pogłębiał wzrost konserwatyzmu i skłonności do introspekcji po nieszczęsnej wojnie peloponeskiej. Nie można wprawdzie przypisywać Platonowi całkowitej aprobaty antyintelektualizmu, ale istotnie próbował on odbudować przednaukowe, mitologiczne spekulacje i podkopać przyrodniczy punkt widzenia, wprowadzając do kosmologii rozważania moralne.

William P. D. Wightman, w oparciu o materiały archiwalne, omawia wczesne dzieje medalu Copleya najwyższej nagrody nadawanej przez londyńskie Royal Society. Ufundował go w 1710 r. sir Godfrey Copley. Wśród nagrodzonych widzimy takie sławy jak M. Faraday, K. F. Gauss, L. Pasteur, J. J. Berzelius, ale spotyka się i nazwiska nic dzisiajemu czytelnikowi nie mówiące, jak np. George Edwards, John Belchier, James Valour i inni. Autor stara się o ile możliwości dobiec, kim byli dziś nieznanymi, wcześnie laureaci tej nagrody.

W omawianym numerze mamy też, jak zwykle, krótkie doniesienia. Gino Arrighi publikuje w nich autograf Antonio Meucci'ego (1808—1889) o zastosowaniu telegrafu dla celów wojskowych. Maria Luisa Bonelli daje rozważania na temat niektórych instrumentów w Muzeum Historii Nauki we Florencji i w niektórych innych muzeach (m.in. w kremlowskim). Pisze więc o trzech zegarach Roberta Hynama (I poł. XVIII w.), załączając 6 fotografii, o magnesach muzeów we Florencji i Oxfordzie (z końca XVII i z XVIII w.), dając dwie reprodukcje rysunków i fotografie. Publikuje również list Candido del Buono do V. Vivianiego (oba byli uczniami Galileusza) z 1674 r., znajdujący się w Bibliotece Narodowej we Florencji a dotyczący klepsydry wodnej.

Dział recenzji obejmuje 4 pozycje. Omówione są dwie książki amerykańskie: faksymilowe wydanie *Traktatu o ciałach w wodzie* Galileusza ze wstępem Stillmana Drake'a i praca z historii muzyki C. V. Palisca oraz dwie książki włoskie: U. Stefanuttiego z historii medycyny i A. Pasquinelliego *Język, nauka i filozofia*.

Numer zamyka nekrolog Andrea Corsiniego (1875—1961), historyka medycyny, długoletniego redaktora „Rivista di Storia delle Scienze Mediche e Naturali“. Czasopismo to wychodziło w latach 1910—1956 (obecnie ukazuje się „Rivista di Storia della Medicina“ pod redakcją A. Pazzini).

S

Z DZIEJÓW GABINETU HISTORII NATURALNEJ PARYSKIEGO OGRODU BOOTANICZNEGO

W nrze 18 z marca-kwietnia 1962 r. paryskiego dwumiesięcznika „Sciences“ w dziale historii nauki znajdujemy opatrzony licznymi ilustracjami i przypisami artykuł Fr. Bourdiera *Początki i przemiany gabinetu Królewskiego Ogrodu Botanicznego*.

Gabinet Historii Naturalnej paryskiego Ogrodu Botanicznego (Jardin des Plantes), powstały w 1635 r. był kierowany później przez Buffona i opisany w jego *Historii naturalnej*. W czasach Rewolucji i Cesarstwa nosił on nazwę Galerii Muzeum i mieścił niezwykle bogate zbiory zoologiczne. Aby je uporządkować Lamarck, Geoffroy Saint-Hilaire, Cuvier, Latreille musieli stworzyć nową klasyfikację, która do dziś trwa w ogólnych zarysach. Szeregi wystawionych tu zwierząt, wiążące się jedne z drugimi, natchnęły Lamarcka do stworzenia teorii transformistycznej. Z Sali Szkieletów mieszczącej zbiory osteologii porównawczej korzystał Cuvier w rekonstrukcjach paleontologicznych, a Geoffroy Saint-Hilaire demonstrował tam teorię Lamarcka.

Autor dzieli historię Gabinetu na 3 części. W pierwszej, obejmującej dzieje Gabinetu przed Buffonem (1635—1739), opisuje utworzenie Ogrodu Botanicznego w 1635 r. a przy nim — gabinetu mieszczącego próbki leków oraz różnych „dziwów natury“. Rozwój zbiorów rozpoczął się od czasów założenia przez Colberta w 1666 r. Akademii Nauk, współpracującej ściśle z Ogirodem. Początek kolekcji osteologicznej, gdzie odbywały się sekcje prowadzone przez akademików, datuje się od 1668 r. Wiele zasłużył się dla rozwoju gabinetu Fagon, sławny lekarz Ludwika XIV. Po roku 1708 bogaci się gabinet częścią botanicznych, paleontologicznych i etnograficznych zbiorów Tourneforta, rozbudowują się również zbiory farmaceutyczne i laboratorium chemiczne. W 1729 r. pojawia się oficjalna nazwa: Gabinet Historii Naturalnej. W 1732 r. intendentem Ogrodu (a więc i Gabinetu) zostaje akademik Ch. F. Cisterney du Fay, co jeszcze ściślej łączy tę instytucję z Akademią. Jemu zawdzięcza Gabinet rozszerzenie i upiększenie, uzyskał on m.in. resztę zbiorów Tourneforta, a mianowicie kolekcję muszel, początkowo zabrane przez króla do Wersalu. Nie mamy niestety wiadomości, jak zbiory były w owych czasach ułożone.

Druga część artykułu nosi tytuł *Gabinet w czasach Buffona 1739—1788*. Buffon, następca Du Faya, poświęca się wyłącznie Gabinetowi i już w 1745 r. pisze w liście do fizyka szwajcarskiego Jalaberta, że przygotowuje dzieło *Katalog rozumowany Gabinetu Ogrodu Królewskiego*. Zaczął się on ukazywać w 1749 r. pod tytułem *Historia naturalna, ogólna i szczegółowa z opisem Gabinetu Króla*. Artykuł jest ilustrowany rekonstrukcjami planów Gabinetu w czasach Buffona (w 1741 r., po powiększeniu ok. roku 1750 i w 1767 r), a nadto ilustracji z *Historii naturalnej* przedstawiającymi sale gabinetu. Bourdier opisuje również wyposażenie Gabinetu, rozmieszczenie zbiorów w owym czasie i ich powiększenie.

W części trzeciej: *Gabinet po Buffonie 1789—1935* autor opisuje dalsze losy Gabinetu, który w 1793 r. stał się Muzeum Narodowym Historii Naturalnej (Muséum National d'Histoire Naturelle — tę nazwę nosi do dzisiaj), kierowanym przez 12 profesorów. I w tej części są liczne piękne ilustracje i plany rekonstrukcyjne, a nadto opisy sal według ówczesnych przewodników, zwłaszcza sal poświęconych zoologii, porządkowanych przez Lamarcka, podczas gdy zbiorami anatomii porównawczej zajmował się Cuvier (dawna Sala Szkieletów stanowi dziś galerię anatomii porównawczej Muzeum). Czasami Restauracji i II Cesarstwa oraz II Republiki autor zajmuje się pokrótce, zaznaczając upadek Muzeum, tak ongi świetnego. Szacowny stary budynek, mieszczący Gabinet, a później Muzeum, po przeniesieniu zbiorów do nowego gmachu został rozebrany w 1935 r. Prócz zbiorów z jego dawnego wyposażenia Muzeum posiada dziś tylko część szaf i szczątki boazerii. Ze sławnego Gabinetu czasów Buffona i Muzeum epoki Rewolucji zostały więc tylko wspomnienia.